

slo/context po

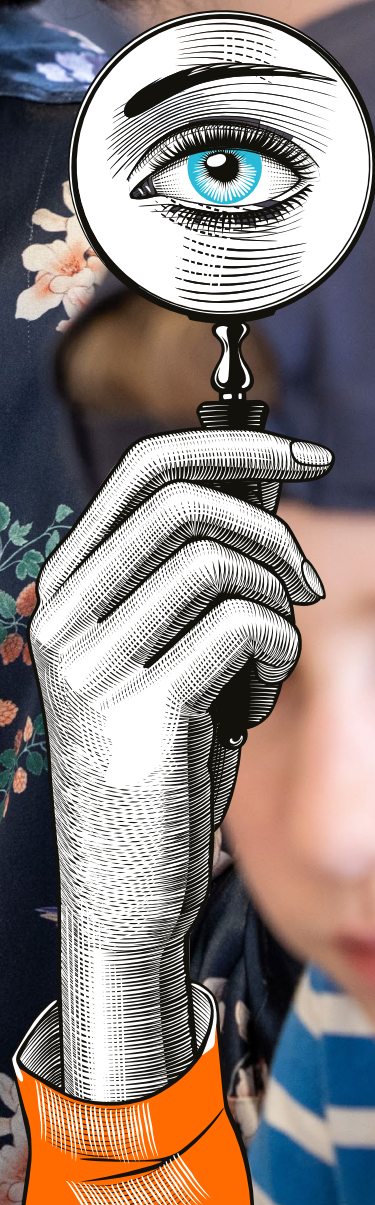
Over een doordacht curriculum voor primair onderwijs / nummer 21 / juni 2021

KANSEN VOOR SAMENHANG IN VAKKEN

Combineer je les taal en
rekenen met wereldoriëntatie
of kunstzinnige oriëntatie

**Goed schrijfonderwijs:
cruciaal voor het leren**

**Is het echt zo
beroerd gesteld met
ons rekenonderwijs?**

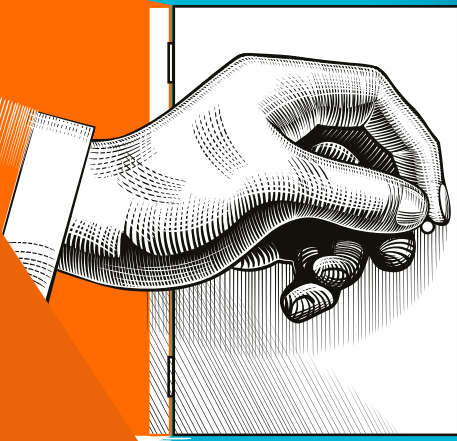

/ Geef versnelde leerlingen een betere start in het vo

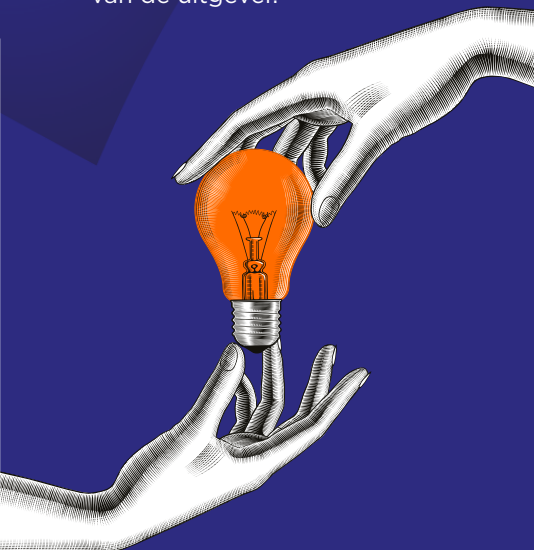
Wat bied je aan een leerling van 9 of 10 jaar die al klaar is met de basisschoolstof? Rechtstreeks van groep 7 naar de brugklas is niet altijd ideaal. Op steeds meer plekken volgen versnelde leerlingen daarom speciale programma's die hen voorbereiden op het vo.

SLO deed er onderzoek naar en maakte een handreiking als hulpmiddel bij het opzetten van een overgangsjaar voor leerlingen die eraan toe zijn om het po te verlaten, maar nog niet helemaal klaar zijn voor het vo. De handreiking gaat in op zowel de organisatie als op het curriculum van het overgangsjaar.

[WWW.SLO.NL/PUBLICATIES/@18657/
HANDREIKING-OVERGANGSJAAR-VERSNELDE](http://WWW.SLO.NL/PUBLICATIES/@18657/HANDREIKING-OVERGANGSJAAR-VERSNELDE)

slo / een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Redactie: Bernard Teunis,
Monique van der Hoeven,
Marcia Joosen, Christel Broekmaat
Eindredactie: Christel Broekmaat
Opmaak: Anne Floor Mensink
Fotografie cover: Wilco van Dijen
Druk: Drukkerij Roelofs
Met dank aan: Machiel Blok,
Lissa Brugmans, Marleen van
der Lubbe, Charlotte Medendorp
en Rutger Voshaar.

slo / een doordacht curriculum
dat doen we **samen**

Bezoekadres

Stationsplein 15
3818 LE Amersfoort

Postadres

Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40

E info@slo.nl

W www.slo.nl

[company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

[SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)

[SLO.expertisecentrum](https://www.facebook.com/SLO.expertisecentrum)

/ Inhoud

- 4 Kansen voor samenhang in vakken
- 7 Hoe geef je pabo-studenten de zin om te leren mee?
- 8 Goed schrijfonderwijs: cruciaal voor het leren
- 11 Hoe praat je over taal met leerlingen?
- 12 Uitgelicht
- 14 De curriculumspecialist in de school
- 17 Is het echt zo beroerd gesteld met ons rekenonderwijs?
- 18 Durf keuzes te maken in het curriculum

Voorwoord

We naderen de schoolvakanties, na een bewogen jaar. Tijd om bij te tanken en inspiratie op te doen voor het komende schooljaar. Ben je op zoek naar ideeën voor ontwikkeling op school? Dan is er ongetwijfeld iets van je gading in deze SLO Context.

Het is een gek jaar. Dus de vraag hoe je voor alle leerlingen een goede aansluiting op de lesstof voor het volgende leerjaar kan maken, speelt mogelijk ook nog.

Speciaal vanwege het Nationaal Programma Onderwijs opende SLO een loket voor vragen over leerdoelen en leerlijnen. De tools en suggesties voor interventies die we verzamelden, kunnen je als leerkracht of team helpen om doordachte keuzes te maken in het onderwijsprogramma. We benoemen onder meer focusdoelen per leerjaar of leergebied in het basisonderwijs. En houden daarbij rekening met alle leerlingen, dus ook de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Voor de tools en je vragen over het curriculum zie www.slo.nl/npo

We wensen je veel succes bij de afronding van het jaar, en een mooie zomerperiode!

Marcia Joosen

Hoofdredacteur, m.joosen@slo.nl

/ Kansen voor samenhang in de vakken

ALLES HANGT SAMEN

Als Lissa Brugmans bij wereldoriëntatie de Tweede Wereldoorlog behandelt, geeft ze tegelijkertijd les in rekenen en taal. Haar leerlingen vinden deze manier van les krijgen geweldig: “Ze staan allemaal aan.” Ook Karianne Djoyoadhiningrat-Hol van SLO is groot voorstander van het aanbrengen van samenhang tussen wereldoriëntatie en taal en/of rekenen. Met collega’s en het onderwijsveld heeft ze een stappenplan *Kansen voor samenhang* ontwikkeld waarmee leerkrachten zelf aan de slag kunnen.

Tekst: Floris Dogterom

Bewust, betrokken en betekenisvol. Dat is de visie op onderwijs van De Bolster in Sint-Michielsgestel, waar Lissa Brugmans leerkracht is van groep 8. Elke les die ze geeft moet voldoen aan 'de drie b's'. Lissa: "Zijn de leerlingen zich bewust van het belang om die grafieken te snappen? Zijn ze betrokken in de zin van een actieve houding? En heeft de les betekenis voor hun eigen leven? Dat zijn de vragen die we ons continu stellen, want ze moeten weten waarom ze iets leren. Ik wil niet dat ze een tekst lezen zonder werkelijk te weten wat er staat. En als de naam Westerbork voorkomt in een tekst over de Tweede Wereldoorlog, hoop ik dat ze de behoefte hebben om op te zoeken waar dat ligt. Ook ga ik in mijn lessen in op dingen die in hun leefwereld spelen. Zo verwerk ik bijvoorbeeld de twee minuten stilte op 4 mei in een les over de Tweede Wereldoorlog."

Iets in zijn schild voeren

Zo geeft Lissa het liefste les: ze wil haar leerlingen niet alleen 'hardcore' kennis bijbrengen, maar ook, zoals zij dat noemt, "hen vormen als persoon, iets meegeven om de wereld mee in te gaan." Met haar 20 jaar ervaring heeft ze ondervonden dat je dit het beste kunt doen door verschillende vakken in samenhang aan te bieden. Ze past dit principe toe door bijvoorbeeld de taalles te verweven met wereldoriëntatie. "De leerlingen moesten twaalf spreekwoorden leren. In een les over de Tweede Wereldoorlog vonden ze onder meer het spreekwoord 'iets in zijn schild voeren' van toepassing op wat er toen gebeurde. Ze interpreteerden het als dat de verschillende partijen van elkaar niet wisten wat ze plan waren."

"Als je als mens een verantwoordelijke keuze wilt maken, heb je meer nodig dan alleen kennis"

Meer dan kennis alleen

Karianne Djoyoadhiningrat-Hol van SLO juicht samenhang tussen wereldoriëntatie en taal en/of rekenen in het primair onderwijs toe. Ze is curriculumontwikkelaar en expert natuur, wetenschap en technologie. Vanuit SLO werkte ze onder andere aan het voorstel Mens & Natuur van Curriculum.nu, dat de basis is voor het bijstellen van de kerndoelen. "We werken niet alleen vanuit kennis, maar ook vanuit de mondiale vraagstukken op het gebied van onder andere gezondheid en duurzaamheid. De huidige coronapandemie en hoe we daar mee om gaan is bijvoorbeeld zo'n vraagstuk. Als je als mens een verantwoordelijke keuze wilt maken, bijvoorbeeld of je je laat vaccineren tegen corona, op welke partij je stemt bij verkiezingen of hoe je omgaat met je eigen afval, heb je meer nodig dan alleen kennis. Het aflezen en interpreteren van grafieken kan van pas komen bij de grafieken die je

in het coronanieuws tegenkomt. En tekstbegrip helpt om bijvoorbeeld te snappen wat duurzaamheid inhoudt en hoe je daar zelf aan kunt bijdragen. Het zijn vaardigheden die, naast kennis, nodig zijn om feiten van fictie te kunnen onderscheiden. Door samenhang van jongs af aan al toe te passen, help je kinderen om de wereld om hen heen in samenhang te begrijpen en uiteindelijk zelf verantwoordelijke keuzes te kunnen maken."

"Taal of rekenen combineren met wereldoriëntatie is nog niet vanzelfsprekend"

Inspirerende voorbeelden

Om te verkennen hoe je samenhang in het po het beste kunt aanpakken, deed SLO niet alleen literatuuronderzoek, maar is ook gewerkt met enkele pilotscholen. Daarnaast worden goede praktijkvoorbeelden in de gaten gehouden. Karianne: "Steeds meer scholen werken thematisch en benutten kansen om vakken binnen wereldoriëntatie samen te voegen. We zien vaker scholen, zoals De Bolster waar Lissa werkt, die taal of rekenen combineren met wereldoriëntatie. Dat is alleen nog niet zo eenvoudig. Daarom hebben we op onze website inspirerende voorbeelden gemaakt en verzameld."

De juiste vragen

SLO heeft bovendien met een aantal pilotscholen een stappenplan ontworpen om scholen te helpen om in samenhang te leren werken. Karianne: "Hoewel er wel steeds meer vanuit thema's wordt gewerkt, volgen scholen toch nog steeds vooral methodes. Tegelijkertijd blijkt uit onderzoek dat leerkrachten heel graag willen leren hoe ze wereldoriënterende vakken met rekenen en/of taal kunnen combineren. Met het stappenplan helpen wij leerkrachten om zichzelf de juiste vragen te stellen om samenhang in hun onderwijs aan te brengen, of dat nu vormgegeven wordt vanuit de actualiteit, een methode of een project."

Beginnende leerkrachten

Het stappenplan, dat je kunt downloaden van de website van SLO, bestaat uit vier stappen. Bij elke stap staat een aantal hulpvragen die de leerkracht helpen om de stap te formuleren. Zo staat er bij stap 1 ('Start vanuit de wereldoriëntatie') de hulpvraag 'Werk je vanuit de methode, vanuit de actualiteit of gaat het bijvoorbeeld om een zelfontwikkelde les binnen een project?' Op verzoek van SLO heeft Lissa het stappenplan getest. "Het hielp mij om na te denken over de vraag 'Waar wil ik met mijn les naartoe?' Want je wilt niet dat het te breed wordt," zegt ze. "Maar ik vind het veel werk om het stappenplan daadwerkelijk helemaal in te vullen. Ik gebruik die tijd liever »

om mijn lessen voor te bereiden.” Lissa heeft ook bij beginnende leerkrachten op haar school gepeild wat ze van werken in samenhang vinden. “Voor hen voelt het werken met methodes en het directe instructiemodel fijner en veiliger. Ze willen nog niet te veel combineren en doen graag één ding tegelijk, om zeker te weten dat ze alle doelen aantikken.”

Voorbeelden online

Karianne is blij met de reactie van Lissa. “Ze is een ontzettend ervaren leerkracht met veel interesse in samenhang. Dan snap ik wel dat ze dat stappenplan op een andere manier gebruikt. Ik vind het ook heel interessant om te horen dat beginnende leerkrachten werken in samenhang te ingewikkeld vinden. Het is ook logisch en belangrijk dat ze eerst ieder vak afzonderlijk goed in de vingers willen krijgen. Zodra er bij hen na verloop van tijd wel de behoefte om te combineren ontstaat, kunnen wij hen daarbij helpen.” Als Lissa een beginnende leerkracht zou zijn, zou ze het fijn vinden als er al een ingevuld stappenplan zou zijn, met daarin bijvoorbeeld een voorbeeld van hoe je taal en wereldoriëntatie kunt combineren, zegt ze. “Dan heb je een houvast op weg naar je eerste les.” Wat dat betreft is er goed nieuws voor Lissa en andere leerkrachten die meer samenhang in hun onderwijs willen, want SLO heeft inmiddels meerdere voorbeelden online staan.

Krakende hersenen

Als leerkracht leren werken in samenhang is natuurlijk één ding, of het aanslaat bij de leerlingen is een ander. Op de Bolster is het in ieder geval een groot succes, vertelt Lissa. “De kinderen vinden het geweldig. Ze zijn heel betrokken en doordat de werkwijze veel actiever is, kunnen ze hun aandacht veel langer vasthouden. Ze staan allemaal aan, je hoort hun hersens kraken.” Lissa geeft nog een voorbeeld van hoe ze wereldoriëntatie

met, in dit geval, rekenen combineert. “Aan de hand van een topografische kaart van Europa, waarop je ziet hoe de Duitse inval in de Tweede Wereldoorlog verliep, moeten de leerlingen onder meer de schaal bekijken. Ik merk dat ze deze invulling van de rekenles veel leuker vinden, ook omdat ze eigenlijk niet in de gaten hebben dat ze met rekenen bezig zijn.” De Bolster is vast van plan op deze manier te blijven werken, al zijn nog niet alle leerkrachten ervaren genoeg om, zoals Lissa, én rekenen, én taal, én begrijpend lezen, én wereldoriëntatie te combineren. “Maar ze kunnen beginnen met bijvoorbeeld alleen rekenen en wereldoriëntatie,” zegt Lissa.

“Ze staan allemaal aan, je hoort hun hersens kraken”

Kansen pakken

Het stappenplan is vrij recent gelanceerd. Karianne: “Vanwege de coronamaatregelen hebben we nog niet zoveel praktijkervaringen opgehaald als we hadden gewild. Tijdens het webinar in de NOT-week is het aan een groot aantal bezoekers gepresenteerd en daar werd enthousiast gereageerd. Ook in een rondetafelgesprek met pabodocenten is het stappenplan gepresenteerd. Nu is de tijd aangebroken dat leerkrachten en pabodocenten maar ook uitgevers het werken in samenhang verder oppakken en gebruiken bij het maken en geven van lessen. We hopen dat zoveel mogelijk leerkrachten in Nederland kansen voor samenhang leren zien en durven te pakken.”

Meer informatie, inspirerende voorbeelden en het stappenplan Kansen voor samenhang:
www.slo.nl/thema/meer/samenhang-primair-onderwijs

/ Hoe geef je pabostudenten de zin om te leren mee?

Machiel Blok greep nèt naast de verkiezing tot Docent van het Jaar 2021, georganiseerd door de studentenorganisatie ISO. “Wel jammer, maar de belangrijkste waardering ondervind ik elke dag van mijn pabostudenten”, zegt hij. “Als ik zie hoe zij vol enthousiasme met elkaar leren, dan weet ik waar ik het voor doe.” De gedreven docent vindt het belangrijk dat zijn studenten de zin in het leren doorgeven aan hun toekomstige leerlingen.

Had ik ook maar zo’n leraar gehad. Dat denk je onwillekeurig als je ziet wat Machiel Blok (42), docent aan de pabo van Hogeschool Rotterdam, allemaal uit de kast trekt om zijn studenten actief bij de les te betrekken, zowel in de klas als online. Niet dat het een trucje is, vindt hij. “Ik voel me gewoon als een vis in het water voor de klas. Als rolmodel moet je positiviteit uitstralen, laten zien dat je er zin in hebt. Dan hebben je leerlingen dat namelijk ook. Ik hoop dat mijn studenten, als ze straks zelf voor de klas staan, dat ook zullen doen bij hun leerlingen.”

Spelelementen

Enthousiasme is één ding, maar wat doe je om studenten ook echt actief aan het leren te krijgen? Veel leraren vinden dat moeilijk, vooral bij online lessen. Machiel zet daarvoor verschillende speelse werkvormen in. Het begint al bij de voorbereiding van de les, met opdrachten waar studenten op elkaar moeten reageren. Ook gebruikt hij *LessonUp* om voorkennis te activeren en misconcepten boven water te krijgen. “Ik zie een online les als een tv-programma: dynamisch, met rubrieken. Ik overval studenten met vragen om ze bij de les te houden. De online techniek werkt dan prima: je kunt snel groepjes maken, een quiz doen of iets delen. In de klas is de interactie weer fijner en kun je beter werken met concrete materialen. Mijn motto is ‘begrijpen door te grijpen’.”

Curriculum

De docent Natuur en Techniek doelt daarmee ook op de curriculumplannen waar hij aan werkt op zijn school voor dit vak. Hij wil het verrijken door vaardigheden centraler te stellen. *Escaperooms* en een proefjesmarkt zijn daar concrete uitwerkingen van. Daarnaast ontwikkelt hij het leergebied digitale geletterdheid. “Ik wil studenten overkoepelende

thema’s aanreiken, geen losse brokjes kennis. Ik wil dat hun nieuwsgierigheid wordt geprikkeld en dat ze zelf op onderzoek gaan. En ze moeten zelf ook laten zien wat ze weten. Bijvoorbeeld door kennisclips te maken, waar anderen dan weer feedback op geven.”

Eerst meters maken

Of het nadenken over curriculumvraagstukken belangrijk is voor pabostudenten betwijfelt Machiel. “Dat komen ze tegen als ze wat verder in hun studie zijn. Eerstejaars zijn meer bezig met de vraag of het beroep bij ze past. Om hun vaardigheden als leraar te ontwikkelen moeten ze echt meters maken. Ik geef ze wel mee om kritisch te zijn, dat er meer is dan een lesmethode volgen. Ik vind het belangrijk dat ze keuzes leren onderbouwen. Dan komt het onderwijs zelf vormgeven vanzelf.”

Leren is een continu proces van alle deelnemers wil hij maar zeggen en dat zou in het basisonderwijs ook meer vorm moeten krijgen. “Met en van elkaar leren, met veel interactie maar natuurlijk wel zo dat iedereen meedoet. Als leraar moet je precies weten welke onderwijsbehoeften leerlingen hebben, maar het is niet goed om ze sterk individueel, in hokjes, te laten werken. Er moet meer balans zijn tussen het individuele en het samen leren.”

Van zijn plek in de finale als Docent van het Jaar heeft Machiel overigens wel plezier gehad, het gaf een ‘vibe’ in de school. Stilzitten is er niet bij voor hem, nieuwe ideeën genoeg. “Spannende technieken zoals kunstmatige intelligentie intrigeren me: hoe kunnen we dat in het onderwijs toepassen? Als ik geen docent was, zou ik graag onderwijsfutuuroloog zijn.” /

Bekijk de video van Machiel Blok op de website van Docent van het jaar www.dvhj.nl

/ Goed schrijfonderwijs: cruciaal voor het leren

HANDREIKING HELPT SCHOLEN OM HUN SCHRIJFONDERWIJS TE VERSTERKEN

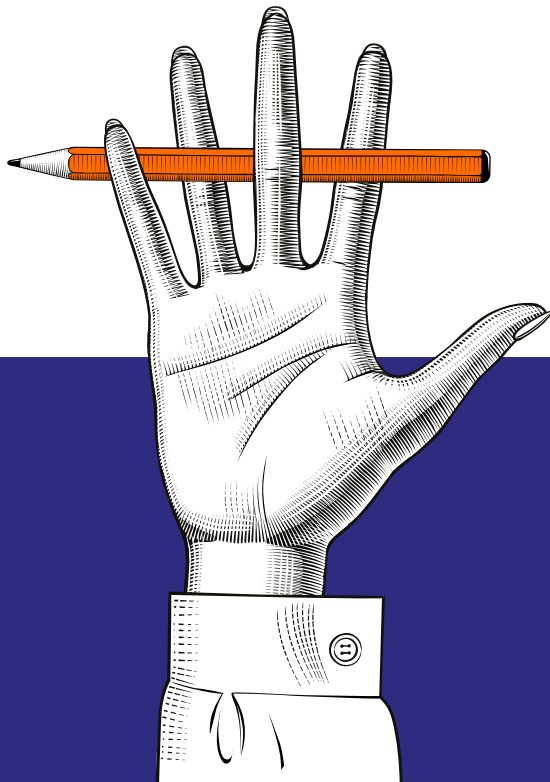
Een goede schrijfvaardigheid ondersteunt het leren en ontwikkelen. Het huidige schrijfonderwijs helpt leerlingen echter nog onvoldoende vooruit, zegt Marleen van der Lubbe van de Inspectie van het Onderwijs. Anke Herder van SLO legt uit hoe de nieuwe *Handreiking Schrijfonderwijs op peil* scholen kan helpen om tot effectief schrijfonderwijs te komen. Schoolleider Charlotte Medendorp denkt dat de handreiking en bijbehorende reflectiewijzer daarvoor genoeg houvast bieden.

Schrijven is al lang een ondergeschoven kindje in het onderwijs, zegt Anke Herder van SLO. “Terwijl een goede schrijfvaardigheid essentieel is. Door te schrijven kunnen leerlingen hun gedachten en ideeën verwoorden en laten zien wat ze weten. Schrijfvaardigheid is ook belangrijk om je te kunnen redden in deze geletterde maatschappij. Er ligt momenteel veel nadruk op lezen, maar schrijven is net zo belangrijk.”

Dat vindt ook Marleen van der Lubbe, programma-manager bij de Inspectie van het Onderwijs. “Schrijven hoort bij de basisvaardigheden. Het is een belangrijke sleutel tot onderwijssucces, omdat je bijna alles via lezen en schrijven leert en verwerkt. Leren schrijven heeft ook een positief effect op de leesvaardigheid. Het maken van samenvattingen, formuleren van vragen en antwoorden daarop en het schrijven naar aanleiding van een gelezen tekst komt ten goede aan het leesbegrip.” De prestaties bij schrijven zijn tussen 2009 en 2019 stabiel gebleven, vertelt zij, maar te weinig leerlingen halen bij het verlaten van het primair onderwijs ook op dit vlak niveau 1F en vooral 1S (zie kader).

Referentiekader taal

Voor het einde van het po zijn twee referentieniveaus gedefinieerd: het fundamentele niveau 1F en het streefniveau 1S. Voor taal geldt: 1S=2F. De commissie-Meijerink schatte in dat 1F voor 75% van de leerlingen haalbaar zou moeten zijn en 1S/2F voor 50% van hen. Momenteel beheerst einde po 73% minimaal 1F voor schrijfvaardigheid en 28% ook het streefniveau 1S/2F. Einde sbo is dit respectievelijk 33% en 9%.

“Schrijfvaardigheid is belangrijk om je te kunnen redden in deze geletterde maatschappij”

‘Lastig’

Voor haar peilingsonderzoek schrijfvaardigheid liet de inspectie leerlingen verschillende schrijfopdrachten maken, bevroeg zij uitgebreid leerlingen, leerkrachten en schoolleiders en woonden inspecteurs lessen bij. Conclusie: scholen vinden het lastig om invulling te geven aan het schrijfonderwijs. “Omdat het een complexe vaardigheid is”, denkt Marleen, “én omdat scholen maar beperkt zicht hebben op waar hun leerlingen staan. Dan kun je ook moeilijk bepalen of de resultaten naar verwachting zijn en je onderwijs hierop afstemmen.”

Dat beaamt Charlotte Medendorp, directeur van Educatief Cluster De Drie Vijvers in Milsbeek en Sterrenschool EigenWijs in Middelaar, ten zuiden van Nijmegen. “Er is de laatste jaren veel aandacht gegaan naar lezen en rekenen. Dat is qua leerdoelen goed te overzien. Schrijfvaardigheid is heel breed en sommige onderdelen zijn niet zo goed te testen. Wat is bijvoorbeeld een goed opstel? Dat hangt van de opdracht af. Je moet een opdracht geven die past bij de leeftijd van de kinderen. En hoe beoordeel je die? Ik zie binnen mijn eigen school allerlei varianten: mensen die op inhoud beoordelen, op inhoud en opbouw, en op technisch schrijven en spelling.”

Gesprek op gang brengen

Precies voor dit soort knelpunten werden de *Handreiking Schrijfonderwijs* en de *Reflectiewijzer Schrijfonderwijs* ontwikkeld. Scholen kunnen de reflectiewijzer gebruiken om te reflecteren op hun schrijfonderwijs en daarvoor een visie te ontwikkelen. “Met behulp van de vragen uit de reflectiewijzer komt het onderlinge gesprek op gang over schrijfonderwijs: of je doelgericht bezig bent, of er onderlinge afstemming is, over hoe je zorgt voor doorgaande lijnen”, legt Anke uit. De reflectiewijzer geeft ook praktische suggesties, die verder zijn uitgewerkt in de handreiking. Charlotte, die meedacht over de

reflectiewijzer: “Ik vind de rubricering van al die aspecten van schrijfonderwijs heel verhelderend. Je kijkt naar je doelgroep en bepaalt welke functie voor welke leerlingen het meest belangrijk is. De wat betere leerlingen in de bovenbouw kunnen veel kwijt in de expressieve functie, terwijl je bij kinderen met minder bagage eerder gaat werken aan de communicatieve functie. De reflectiewijzer geeft ook tips, bijvoorbeeld om aan *peer response* te doen. Dat doen wij nooit bij schrijfonderwijs, terwijl we de kinderen wel elkaars rekenwerk laten nakijken.”

Uit het peilingsonderzoek schrijfvaardigheid van de inspectie blijkt dat leerkrachten graag meer grip willen krijgen op de voortgang van individuele leerlingen. De samenstellers van de handreiking willen leerkrachten ook handvatten aanreiken om anderstalige leerlingen beter te begeleiden. Die aspecten zijn lastig bij het vak schrijfvaardigheid, zegt Charlotte. “Schrijven vraagt om een wat uitgebreider instrumentarium en een hogere vaardigheid. Als je taal moeilijk vindt, is het ook moeilijker om daar iets mee te doen. Schrijven is actief, dat is moeilijker dan luisteren. Het gaat om een combinatie van handelingen. Dat is zeker lastig voor de wat zwakkere leerlingen, en ook moeilijk voor de leerkracht om goed te begeleiden.” Daar komt de handreiking met allerlei aanwijzingen aan tegemoet. Eén tip is om leerlingen een schrijfdossier te laten aanleggen. Anke: “Als je leerlingen in verschillende leerjaren teksten laat schrijven en verzamelen, geeft dat veel meer houvast.” Nog een tip, die geldt voor alle doelgroepen: je kunt beter in een schooljaar het schrijven van een paar teksten grondig behandelen, dan allerlei verschillende schrijfopdrachten geven.

Naar evenwichtig schrijfonderwijs

Maar het belangrijkste doel van de handreiking is om scholen te helpen bij het vormgeven van meer evenwichtig schrijfonderwijs. Leraren besteden vooral aandacht aan het genereren van ideeën, het formuleren, spelling en grammatica. Marleen: “De latere fases van het schrijven, vooral de revisie en evaluatie, komen veel minder aan bod. Juist dan kun je een kwaliteitsslag maken. Ik zag eens een filmpje waarin een leerling een recept had geschreven en een andere leerling dat gerecht moest »

bereiden. Op zo'n moment ontdek je als schrijver wat de kwaliteit van je tekst is en hoe je die kunt aanscherpen." Als je weinig aandacht schenkt aan revisie en evaluatie, komen leerlingen bovendien niet toe aan het conceptualiseren: het leggen van verbanden tussen begrippen uit hun tekst, waardoor hun inzicht groeit. "Terwijl deze vorm van schrijvend leren een grote rol kan spelen bij wereldoriëntatievakken", zegt Marleen.

Een opmerkelijke conclusie van het peilingsonderzoek is dat het werken zonder taalmethode in geringe mate positief samenhangt met de schrijfvaardigheid van leerlingen. Hoe verklaar je dat? "Als je taalmethodes volgt, ben je eigenlijk voortdurend bezig met korte schrijftaken", zegt Anke. "Die staan vaak los van waar leerlingen verder mee bezig zijn. Het zou kunnen dat scholen die de methodes loslaten, werken met functionele, betekenisvolle contexten. Bijvoorbeeld door leerlingen te laten schrijven in het kader van een project. Dat is vaak ook motiverender voor leerlingen." Het is wel belangrijk, zegt zij, dat leerkrachten doelgericht werken aan schrijfvaardigheid, waarbij de kerndoelen en referentieniveaus leidend kunnen zijn. Daarvoor biedt de handreiking tips en aanknopingspunten.

"Als je taalmethodes volgt, ben je eigenlijk voortdurend bezig met korte schrijftaken"

Tekstgenres

Als leerkrachten inzicht hebben in verschillende tekstgenres, kan dat het schrijfonderwijs verrijken. Anke: "Inzicht in de talige kenmerken van een genre, bijvoorbeeld een beschrijving, een instructie of een betoog, helpt leerlingen bij het schrijven." Als een leerkracht ook nog eens plezier uitstraalt in schrijven, geeft dat helemaal een goede impuls. "Eigenlijk zouden we hier op de pabo al in moeten investeren", vindt Anke.

De aandacht voor schrijfonderwijs zou bij voorkeur onderdeel moeten zijn van het taalbeleid van de school. Anke: "Voor dat beleid is het hele team verantwoordelijk, maar een taalcoördinator kan helpen om dit goed van de grond te krijgen. Die zorgt dat collega's in gesprek raken, dat er bijvoorbeeld een doorgaande leerlijn komt en dat leerkrachten leerlingen op een eenduidige manier begeleiden in hun schrijfontwikkeling. Taalbeleid kan zo een impuls geven aan het schrijfonderwijs. Mogelijk vraagt dat om extra professionalisering binnen het team. De handreiking biedt hiervoor een goede start en allerlei verwijzingen naar vakliteratuur en goede praktijkvoorbeelden."

Tijd voor een schrijffoffensief

Marleen: "De reflectiewijzer helpt leerkrachten om aan de hand van een aantal vragen meer zicht te krijgen op waar ze staan met hun schrijfonderwijs. En vervolgens krijgen ze met de handreiking een aantal heel concrete aangrijpingspunten om hun schrijfonderwijs te verbeteren. Elke school kan daar punten uit pakken die bij hun situatie aansluiten. De leerkrachten krijgen ondersteuning bij aspecten die ze lastig vinden en de school kan zich richten op de juiste aandachtspunten en echt een slag maken."

Anke: "Er ligt een leesoffensief, maar wat mij betreft komt er ook een schrijffoffensief. Die twee zouden liefst één geheel moeten vormen." /

Meer informatie:

Peilingsonderzoek schrijfvaardigheid: www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/schrijfvaardigheid-einde-sbo

Reflectiewijzer Schrijfonderwijs. Het schrijven van teksten in het (speciaal) basisonderwijs: www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/schrijfvaardigheid-einde-sbo/reflectiewijzer

Handreiking Schrijfonderwijs op peil

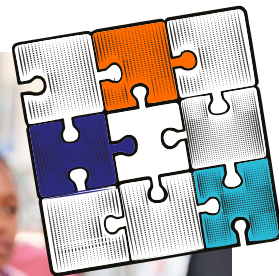
De handreiking bestaat uit drie hoofdstukken die scholen, afhankelijk van hun behoefte, los kunnen gebruiken. Het hoofdstuk *Visie en doorgaande leerlijn* bespreekt opvattingen over schrijfonderwijs, doelen en doorgaande leerlijnen. Het onderdeel *Onderwijsleeractiviteiten voor schrijven* gaat over het creëren van een stimulerend onderwijsklimaat en effectief schrijfonderwijs, met aandacht voor betekenisvolle, communicatieve schrijfoopdrachten, -strategieën, leerkrachtgedrag, genres en samenhang met andere leergebieden. Het hoofdstuk *Zicht op schrijfontwikkeling* geeft informatie over formatief evalueren, het volgen van de schrijfvaardigheidsontwikkeling en het beoordelen van teksten.

www.slo.nl/publicaties/@18351/schrijfonderwijs-peil

Foto: Shutterstock

/ Hoe praat je over taal met leerlingen?

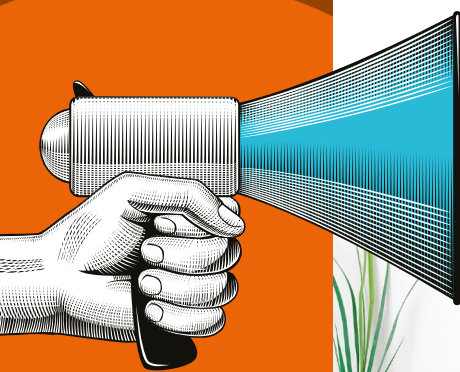
Publieksgerichtheid, bijwoordelijke bepaling, dialect, standaardtaal. Welke begrippen over taal en taalgebruik zijn van belang voor ons taalonderwijs? Vanaf welke groep kun je ze gebruiken?

Voor een antwoord op deze vragen over schrijf- onderwijs kun je terecht in de leerlijn begrippen voor taalbeschouwing. Een set geordende begrippen waarmee we kennis over taal uitdrukken. Hiermee kun je met je leerlingen praten over taal en taalgebruik. Met deze geordende begrippenlijst kun je het domein taalbeschouwing beter afstemmen op het onderwijs in de vaardigheidsdomeinen spreken, luisteren, lezen en schrijven.

De leerlijn sluit aan bij de kerndoelen en het *Referentiekader Taal* en houdt ook alvast rekening met de voorstellen van Curriculum.nu.

www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/leerlijn-begrippen-taalbeschouwing

[magazines.slo.nl/
jaaroverzicht-2020/cover](https://magazines.slo.nl/jaaroverzicht-2020/cover)

2020, een jaar om nooit te vergeten

En toch is er in het afgelopen jaar veel werk aan het curriculum verricht.

Het Jaaroverzicht 2020 geeft een beeld van onze activiteiten: we kijken terug op hoe we onze curriculumexpertise inzetten voor onderwijs op afstand, op publicaties, e-zines en artikelen die verschenen, en op evenementen en bijeenkomsten die online tóch doorgang konden vinden. En ook wist het onderwijsveld onze informatie goed te vinden, of dat nu via websites, social media, nieuwsbrieven of onze magazines was.

Gesprekken voeren en spreken

Voorbeeldlessen bij de peiling mondelinge taalvaardigheid in het speciaal (basis)onderwijs
Auteurs: Joanneke Prenger en Mariëtte Hoogeveen

Deze handreiking beschrijft twee lessen rondom spreken en gesprekken voeren die ingezet kunnen worden om te werken aan de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen. De ontwikkelde taken sluiten qua vorm en inhoud aan bij de toetstaken die gebruikt zijn in de peiling Mondelinge taalvaardigheid aan het einde van het speciaal (basis)onderwijs. Ze zijn echter aangepast aan de context van de lespraktijk en voorzien van een lesbeschrijving en leerlingmateriaal.

www.slo.nl/publicaties/@18424/gesprekken-voeren-spreken

Passende Perspectieven rekenen voor po en s(b)o

Passende Perspectieven streeft naar een balans in het rekenaanbod, waarbij de leerling ook toekomt aan de onderdelen uit de bovenbouw door ruimte te creëren in het aanbod van de onder- en middenbouw. Alleen de voor leerlingen zinvolle doelen geselecteerd. Zo worden leerlingen binnen leerroute drie zo goed mogelijk voorbereid op het praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs uitstroom arbeidsmarkt. Hoe bereiken we dat een leerling binnen leerroute drie op een geschikte manier aan alle domeinen van rekenen kan werken?

www.slo.nl/sectoren/so/netwerk-speciaal-onderwijs-nso/vraag-maand/vragen/bereiken-we-leerling-binnen-leerroute

COVID-19 en onderwijs - kennis en ervaringen uit andere landen

De situatie rond COVID-19 heeft veel invloed op het onderwijs. In verschillende landen wordt stilgestaan bij wat het onderwijs kan leren van deze periode. Dat kan ook inspirerend werken voor de Nederlandse onderwijspraktijk. Lees over de ervaringen uit Schotland, Ierland en Zwitserland, van praktijkkennis tot wetenschappelijke informatie.

www.slo.nl/over-slo/nieuws/@18669/covid-19-onderwijs-kennis-ervaringen

Netwerkdagen en masterclasses Jonge Kind

Wil je als onderwijsadviseur Jonge Kind of opleider voor het Jonge Kind op de hoogte blijven van actuele ontwikkelingen in voor- en vroegschoolse educatie? Bezoek dan onze netwerkdagen of masterclasses waar je handvatten en materialen aangereikt krijgt, ervaringen kunt uitwisselen met collega's en inspirerende lezingen en workshops kunt bijwonen.

Hou onze agenda goed in de gaten voor informatie en aanmelden:

www.events.slo.nl

Netwerk Speciaal Onderwijs: Een ontmoetingsplek en kennisplatform

Heb je behoefte om kennis en ervaringen te delen en in gesprek te gaan met collega's van het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs? Wil je graag collega's ontmoeten die je inspireren, met je meedenken over actuele inhoudelijke thema's? Dan is het Netwerk Speciaal Onderwijs wel wat voor jou!

www.slo.nl/sectoren/so/netwerk-speciaal-onderwijs-nso

**netwerk
speciaal
onderwijs**

Hulp bij doelgericht lesgeven in het speciaal onderwijs

De leerlingpopulatie in het (voortgezet) speciaal onderwijs verandert. Dat meldde de Inspectie van het Onderwijs onlangs. De instroom van leerlingen is redelijk constant maar ze hebben vaker schoolwisselingen achter de rug en ook zijn er meer leerlingen met een complexe ondersteuningsvraag in de klas. Doelgericht lesgeven kan helpen. Het SLO-project *Passende Perspectieven* ondersteunt je bij het onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften voor taal en rekenen.

www.slo.nl/over-slo/nieuws/@18425/versterk-doelgericht-lesgeven-speciaal

De curriculumspecialist in de school

RUTGER VOSHAAR OVER HET
VERNIEUWEN VAN HET ONDERWIJSAANBOD

Tekst: Karlijn Meulman

Rutger Voshaar geeft met veel enthousiasme les aan groep 7 en 8 van de Dr. M.L. Kingschool in Denekamp. Maar lesgeven alleen biedt hem niet genoeg uitdaging. Hij wil blijven vernieuwen, een optimaal lesaanbod ontwikkelen en zorgen dat de school zelfredzame, enthousiaste leerlingen aflevert die graag willen leren. Rutger is één van de curriculumspecialisten op zijn school. SLO-leerplanontwikkelaar Moniek Warmer voelt hem aan de tand over zijn rol.

Wat voor school is de Kingschool in Denekamp?

“Al dertien jaar ben ik leerkracht op de Kingschool en ik geef les aan groep 7 en 8. We zijn de enige school in onze gemeente die elk jaar groeit en dat is bijzonder. Verder zijn we een Dalton-school en leren we kinderen stap voor stap omgaan met verantwoordelijkheid, zelfstandig werken en samenwerken. We willen graag zelfredzame kinderen afleveren, die eigenaar zijn van hun leren. Ons team is enthousiast en jong en onze school is altijd in beweging. Ik wil graag vernieuwen en gelukkig denken mijn collega's er net zo over.”

Je werkt al lange tijd op deze school. Wat maakt het zo'n fijne werkplek?

“Het mooie van werken bij de Kingschool is dat we veel ruimte krijgen om te ontwikkelen. Onszelf, de leerlingen én ons onderwijsaanbod. Onze directeur Magda is lange tijd leerkracht geweest en ze staat nog steeds met haar voeten in de klei. Als team mogen we zelf nieuwe dingen proberen en ze vertrouwt erop dat onze plannen goed onderbouwd zijn. Of het nu gaat om het introduceren van nieuwe didactische werkvormen of over de inrichting van onze toekomstige nieuwbouwlocatie. Ze neemt ons mee in veranderingen, maar laat ons ook los om zelf aan de slag te gaan. Dat geeft ons het gevoel dat we zelf echt iets te zeggen hebben. Dat eigenaarschap werkt heel stimulerend.”

Jullie zijn altijd bezig met vernieuwen. Waarom is dat?

“We willen ons onderwijs continu verbeteren en zo het meeste uit de kinderen halen. Dat houdt het voor leerkrachten ook interessant. De eerste jaren ben je al blij als alles in de klas goed loopt en je iedereen goed bij de les kunt houden. Op een bepaald moment heb je dat onder de knie en ga je kritisch kijken naar je aanbod en aanpak. Ik wil niet vast blijven zitten, maar steeds kijken waar het beter kan. Wat wil ik kinderen meegeven en wat is daarvoor de beste manier? Daar hoort een visie bij, met leerlijnen en aanbodsdoelen.”

Foto: Rutger Voshaar

Hoe werken jullie aan het vernieuwen van jullie curriculum?

“Ruim vijf jaar geleden zijn we overgestapt op Snappet, een hulpmiddel om les te geven. Hiermee kun je binnen methodes keuzes maken. We begonnen met onze oorspronkelijke methode, aangeboden binnen Snappet. Toen stapten we over naar de methode Rekendoelen van Snappet zelf en uiteindelijk ontwikkelden we onze eigen leerlijn voor rekenonderwijs binnen Snappet. Dat hele proces heeft vijf jaar in beslag genomen, want het was een flinke puzzel. We hebben steeds getest, geëvalueerd en bijgesteld tot we tevreden waren. Het kost tijd om samen te bepalen wat werkt voor leerkrachten en leerlingen, maar nu staat er een werkwijze waar we tevreden over zijn.”

Wat was de belangrijkste les die je van dit proces hebt geleerd?

“Bij het zelf vormgeven van je curriculum is het belangrijk dat je heel zorgvuldig te werk gaat. Denk niet ‘laten we eens wat proberen’. Je aanpak moet heel goed onderbouwd zijn. Voor rekenen hebben we uiteindelijk onze eigen leerlijn gemaakt, die is gekoppeld aan aanbods- en leerdoelen. Zo weten we zeker dat leerlingen leren wat ze moeten leren. We bepaalden ook hoe we leerlingen wilden toetsen. Hoe controleer je of de lesstof beklijft? De toetsmethode is heel belangrijk. Het is goed om verschillende te proberen. Op die manier kun je de toetsmethode vinden waarmee je voor jouw leerlingen het beste kunt zien waar de leerling staat en wat de leerling kan en weet.”

Ben jij de curriculumexpert op school, of is dat anders geregeld?

“Onze school heeft een ‘officiële’ curriculumexpert, mijn collega Daan Steffens. Dat betekent niet dat hij alles alleen doet. Daan doet vaak de eerste voorzet voor het plan en vraagt dan feedback van het team. Die krijgt hij genoeg, want we zijn allemaal erg kritisch. Daan vat alle input samen en verfijnt het plan. Hij heeft de uren voor

dat soort coördinerende taken, maar inhoudelijk zijn alle collega’s eigenlijk curriculumexpert. Ik neem graag de leiding als het om mijn eigen expertises gaat. Dat zijn coöperatief leren, executieve functies, bewegen en sport en de verbinding tussen groep 8 en de middelbare school. Ik was ook ontwikkelmedewerker voor Curriculum.nu op het gebied van bewegen en sport, dus ik heb inmiddels veel ervaring op dat terrein. Die kennis wil ik graag delen.” »

Wat heeft je werk voor Curriculum.nu je geleerd?

“Ik zat in het ontwikkelteam Bewegen en Sport en ik heb veel geleerd over het ontwikkelen van een nieuw curriculum. Daardoor ben ik ook kritischer naar mijn eigen school gaan kijken. Bovendien heb ik een studie in de richting van onderwijskunde gedaan en dat gaf me inzicht in hoe de wetenschap werkt. Hoe onderzoek je vraagstukken, hoe bewijs je dat iets werkt? Niet alleen denken dat een experiment aanslaat, maar ook onderbouwen waarom dat zo is. Dat helpt me bij het vernieuwen van ons eigen onderwijsaanbod.”

“Ons hele team is in de lead bij curriculumontwikkeling”

Je hoort nu vaak de term ‘teacher leader’. Zie je jezelf zo?

“Nee, niet per se. Ons hele team is in de lead als het om ontwikkeling van ons curriculum gaat. En als collega’s zijn we eigenlijk allemaal teacher leaders in onze eigen expertise. De één is goed in wetenschap en techniek, ik weet veel van sport. Maar we zitten er samen bovenop, we houden elkaar scherp. Curriculumexpert ben ik inmiddels wel een beetje geworden, ook dankzij Curriculum.nu.”

Vind je het lastig om je team mee te krijgen in veranderingen?

“Bij ons op school is dat gelukkig nooit zo’n probleem. Met een goed onderbouwd verhaal, enthousiasme en een heldere weergave van de voor- en nadelen kom je vaak een heel eind. Zelf vind ik het belangrijk om goed te luisteren: waar lopen mensen tegenaan, wat zouden oplossingen kunnen zijn? Ik vind het enorm leuk om met het team samen te ontwikkelen, te veranderen en kritisch te denken. Mijn droombaan is als curriculum-expert binnenstappen bij een school die stilstaat om vanaf het begin te helpen met ontwikkelen: dat lijkt me prachtig.”

Wat is je doel als het gaat om het onderwijsaanbod van de Kingschool?

“Ons eigen rekencurriculum is voor nu goed, al zijn we natuurlijk nooit klaar. We hebben net de eerste aanzet voor het ontwikkelen van ons taalcurriculum gegeven. We gaan ook met wetenschap, techniek en kunst aan de slag. Het ontwikkelen zit straks in alle facetten van ons onderwijs. Mijn uiteindelijke doel is de beste school van Nederland worden. Niet als het gaat om leerresultaten, maar wel als het gaat om het beste bieden voor kinderen. In alle opzichten. Tegen ouders zeg ik altijd: ‘ik wil jullie kinderen lesgeven zoals ik hoop dat mijn kinderen straks ook les krijgen.’ Dat is voor mij de uitdaging.” /

“Ik wil leerlingen lesgeven zoals ik hoop dat mijn kinderen straks ook les krijgen”

Foto: Rutger Voshaar

Meer weten?

Wil je meer weten over curriculumontwikkeling op school? Neem dan contact op met Moniek Warmer via m.warmer@slo.nl.

Kijk voor onze tools op www.slo.nl/thema/meer/curriculumontwikkeling

/ Is het echt zo beroerd gesteld met ons rekenonderwijs?

Dat was even schrikken in april, toen de onderwijsinspectie in haar rapport *Peil.Rekenen-Wiskunde* bezorgd liet weten dat veel leerlingen 'niet zo goed rekenen als ze zouden kunnen'. Uit onderzoek bleek dat aan het eind van de basisschool slechts een derde van de leerlingen het streefniveau 1S haalt, terwijl de ambitie ligt op twee derde. Toch is het niet alleen maar kommer en kwel, vindt Stanja Oldengarm, leerplanontwikkelaar rekenen en wiskunde bij SLO. Internationaal onderzoek onder groep 6-leerlingen laat juist een positieve ontwikkeling zien.

Samen met haar SLO-collega's houdt Stanja Oldengarm zich bezig met trendanalyses. In dat kader bestudeert ze onder meer twee rekenonderzoeken die onlangs zijn gepubliceerd. In het voorjaar van 2019 hebben 3.355 Nederlandse leerlingen in groep 6 de digitale TIMSS-toets over rekenen en natuuronderwijs gemaakt. TIMSS staat voor Trends in International Mathematics and Science Study, en wordt in 58 landen afgenomen. Onlangs kwam de onderwijsinspectie met *Peil.Rekenen-Wiskunde*, waarbij het gaat om leerlingen van groep 8, van dezelfde scholen. Beide onderzoeken zijn om de vier jaar en dus zeer geschikt om trends vast te stellen. Bij TIMSS (uitgevoerd door Universiteit Twente) kunnen uitkomsten internationaal vergeleken worden, bij *Peil.Rekenen-Wiskunde* wordt gekeken naar referentieniveaus.

Negatief

Hoe kijkt Stanja naar de conclusie van de onderwijsinspectie op basis van *Peil.Rekenen-Wiskunde*? Klopt het dat Nederlandse leerlingen op het gebied van rekenen onder hun niveau presteren? "Op zich wel, maar ik vind het jammer dat het zo negatief geframed wordt. Het is beslist niet zo dat alle kinderen in Nederland slechte rekenaars zijn, terwijl je dat hier wel uit op zou kunnen maken. Uit beide onderzoeken blijkt juist dat het rekenniveau in Nederland vooruit gaat. Zo concludeert TIMSS bijvoorbeeld dat de rekenprestaties van Nederlandse groep 6-leerlingen in de afgelopen vier jaar significant verbeterd zijn. De Nederlandse score is ook significant beter dan de gemiddelde rekenscore van Denemarken, Duitsland, Zweden en Frankrijk. We zien ook dat 98% van de leerlingen in Nederland het basisniveau haalt. Daarmee staan we internationaal gezien echt aan de top. In Nederland gaat heel veel aandacht uit naar kinderen die minder zijn in rekenen. Die krijgen volop extra instructie en begeleiding. Het probleem in

Nederland zit juist aan de bovenkant, en dat is ook wat in het rapport van de onderwijsinspectie naar voren komt. De meeste leerlingen halen wel het fundamentele niveau 1F, maar op streefniveau 1S ziet het er heel wat minder zonnig uit. Dit wordt ook bevestigd door TIMSS: maar 7 procent van onze leerlingen haalt het geavanceerde niveau. En daarmee scoren we zeer laag in het internationale onderzoek. De basis is op orde, maar we schieten tekort in het uitdagen van de betere leerlingen. Zo beschouwd klopt de kopregel boven het nieuwsbericht van de inspectie. Inderdaad leren veel kinderen niet zo goed rekenen als ze zouden kunnen. Maar je moet erbij vertellen dat heel veel zwakkere leerlingen wél het basisniveau halen."

Op naar 1S

Welke taak zien de trendanalisten van SLO voor zichzelf naar aanleiding van de uitkomsten van de beide onderzoeken? "Kennelijk zijn veel leerkrachten tevreden als hun leerlingen voldoen aan het basisniveau. Maar de lat mag en kan best iets hoger. Blijf je leerlingen stimuleren om verder te gaan dan het basisniveau. Geef kinderen die goed kunnen rekenen en in no-time klaar zijn met hun rekenopdrachten, extra rekenwerk met meer verdieping en uitdaging. Elk kind heeft recht op een uur rekenen per dag, ook al is het na tien minuten klaar met de reguliere sommen. Daar ligt ook een taak voor ons als curriculumontwikkelaars. Eerst om te inventariseren of er al voldoende uitdaging in het curriculum zit, en zo niet – hoe dat kan worden aangevuld. En ten tweede om ook de leerkrachten te overtuigen van de noodzaak om hun betere leerlingen extra leerstof aan te bieden. Er is veel te winnen – vooral aan de bovenkant." /

Meer informatie: Stanja Oldengarm,
s.oldengarm@slo.nl

/ Durf keuzes te maken in het curriculum

SPECIALE NPO-WEBSITE WIL SCHOLEN ONTZORGEN

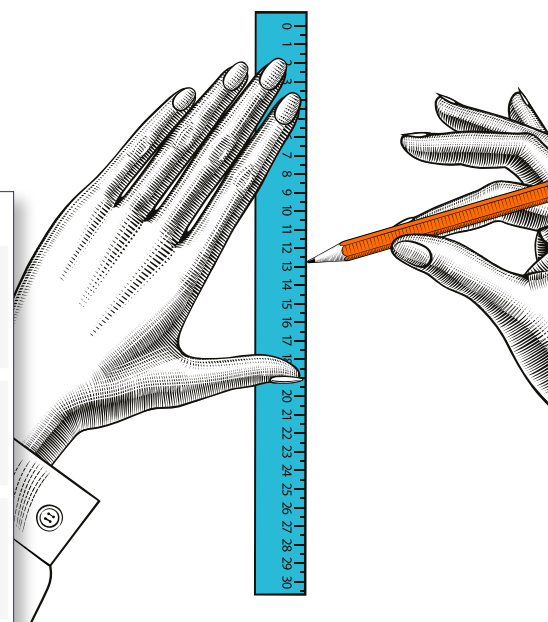
Het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) biedt scholen extra mogelijkheden om vertragingen door de coronacrisis in te halen en achterstanden bij leerlingen op de langere termijn te voorkomen. Het ministerie van OCW verzocht SLO om een bijdrage te leveren aan het NPO. Met onze bundeling van kennis over het curriculum willen wij de scholen ondersteunen om de leerresultaten en de ontwikkeling van alle leerlingen zo optimaal mogelijk te laten zijn, ook na de coronapandemie.

Tekst: SLO

Hoe bepaal je als schoolleiders en leraren de juiste interventies? 'Kijk of er sprake is van achterstanden of vertraging en durf vervolgens keuzes te maken in het curriculum' is de kern van ons advies. Om je te ondersteunen bij het maken van passende keuzes voor je school en leerlingen, hebben wij focusdoelen en relevante tools gebundeld op www.slo.nl/npo.

Focusdoelen

Scholen die de schoolscan doen om te bepalen hoe de leerlingen ervoor staan, stuiten op vragen over de referentieniveaus, kerndoelen en eindtermen. Wij verzamelden tools en suggesties voor interventies die scholen en leraren kunnen gebruiken. Voor het basisonderwijs zijn er per leerjaar of per leergebied overzichten met focusdoelen te vinden om leraren te helpen bij het maken van keuzes (zie overzicht).

Lerarenpanel dacht mee

Een lerarenpanel dacht mee bij de totstandkoming van de website. Astrid Miltenburg, leraar groep 1/2-3 op de Delteykschool in Werkhove en lid van het lerarenpanel, vertelt hoe de tools leraren kunnen ondersteunen: 'De voorbeelden en links bij de focusdoelen inspireren en daar zou ik wel meer van willen weten. Op die manier kan ik mijn eigen onderwijs maken, passend bij mijn leerlingen.' Een ander lid van het lerarenpanel, Mariëlle Smulders, leerkracht en taal-leescoördinator op BS De Regenboog in Schijndel, zegt: 'De focusdoelen vind ik helder omschreven en door het interview worden ze goed onderbouwd.' Janneke Moeleker, leerkracht en unitleider startbouw, op KC Snijders in Rijswijk, kan zich erg vinden in de doelen: 'Volgens mij is goed en kritisch gekeken naar wat wel of niet moet. Ik hoop dat scholen meer de ruimte krijgen en voelen om het anders te doen of iets later dan wel niet te doen.'

“De voorbeelden en links bij de focusdoelen inspireren en daar zou ik wel meer van willen weten”

Vragen en webinars

Op de website zijn antwoorden op veelvoorkomende vragen verzameld en is er een loket om vragen te stellen. Daarnaast organiseren wij webinars. Kijk voor meer informatie op www.slo.nl/over-slo/agenda. /

Vraag

Zie jij op school hiaten bij bijvoorbeeld taal en rekenen-wiskunde en wil je hiermee aan de slag?

Ga naar www.slo.nl/npo > primair onderwijs > focusdoelen. Daar hebben we de tips en tools voor jou op een rij gezet.

/ Op de hoogte blijven op je vakgebied?

LEKKER LEZEN TIJDENS JE VAKANTIE?

Hou onze social mediakanalen en website in de gaten en geniet ook tijdens de zomerperiode van inspirerende verhalen in artikelen, blogs en andere longreads.

Fijne vakantie!

 COMPANY/SLO
 SLO_NL
 SLO.EXPERTISECENTRUM
 WWW.SLO.NL

slo /

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*